

Januárový výskyt prhlaviara čiernohlavého (*Saxicola rubicola*) na Liptove, severné Slovensko

January occurrence of the European Stonechat (Saxicola rubicola) in the Liptov region, northern Slovakia

Peter VRLÍK¹ & Michal BALÁŽ^{2*}

¹ Správa Tatranského národného parku, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš

² Katedra Biológie a ekológie PF KU v Ružomberku, Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok, Slovensko; e-mail: miso.balaz@gmail.com, *corresponding author

Abstract. *The European Stonechat is a common breeding bird in the Liptov region as well as in the whole of Slovakia. It is a migratory species with wintering sites mainly in the north-western parts of Africa. However, several populations regularly winter in Europe, particularly in Spain, France, Italy and Great Britain, with an increasing number of winter occurrences in Central Europe including the southern and western parts of Slovakia. Here we present an observation of a female European Stonechat recorded on 14.1.2025 in the town of Liptovský Mikuláš (Northern Slovakia), at 576 m a.s.l. (49.0783942N, 19.6102900E). The morning temperature at the site on that day was lower than minus 10 °C, with patchy snow cover. To the best of our knowledge, this is the northernmost and highest-elevation winter occurrence of the European Stonechat in Slovakia. We hypothesise that warmer winters could lead to more frequent wintering of this species in more northern areas.*

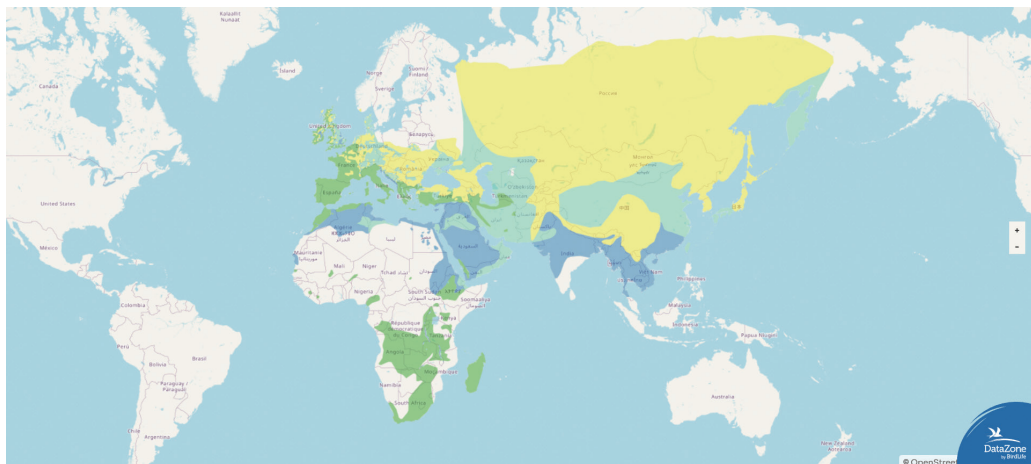
Key words: *wintering, migration, passerine species, climate change*

Prhlaviar čiernohlavý (*Saxicola rubicola*) je malým druhom spevavca rozšíreným po celom území Slovenska s odhadovanou početnosťou 15 000 až 30 000 hniezdiacich párov (Krištín 2002, Černecký et al. 2020). Obýva najmä suchšie lúky a pasienky porastené krovínami, vinice a rumoviská. Výskytom je typický aj pre rôzne človekom vytvorené biotopy typu cestných a železničných násypov, alebo okrajov kanálov či priekop. Na Slovensku je druh predmetom ochrany v 11 CHVÚ (Ridzoň et al. 2015), nepatrí však medzi ohrozené druhy a nefiguruje ani v aktuálnom červenom zozname vtákov Slovenska (Lešo et al. 2025). Lokálne však jeho početnosť vykazuje znateľné fluktuácie.

Na Liptove je prhlaviar čiernohlavý pravidelným hniezdičom, s miernym nárastom

početnosti – na rozdiel od prhlaviara červenkastého (*Saxicola rubetra*), ktorého početnosť klesá. Hniezdi tu na otvorených plochách od najnižších polôh (450 m n. m.) až po 860 m n. m. (rúbanisko nad obcou Bobrovček). Je sťahovavý a na jar prilieta obyčajne začiatkom marca, najskoršie pozorovanie jedinca pochádza z 2. 3. 2014 z Hubovej a jedného páru zo 6. 3. 2024 od Ivachnovej. Odlieta koncom septembra až v októbri. Posledné pozorovania sú z 25. 10. 2009 z Lubochne a 27. 10. 2014 z Hubovej.

Jedinice z našich zemepisných šírok, podobne ako zo západnej Európy, migrujú juhozápadným smerom najmä do pobrežných oblastí Tuniska, Alžírka a Maroka (Spina et al. 2002, Pudil & Jelínek 2008), pričom prvé jedince z Európy sa tam objavujú v novembri (Helm et al. 2006).

Obr. 1. Areál prhlaviara čiernohlavého (*Saxicola rubicola*). Žltá – hniezdny výskyt, modrá – zimný výskyt, zelená – celoročný výskyt. Zdroj: BirdLife International 2025.

Fig. 1. The distribution of the European Stonechat (*Saxicola rubicola*). Yellow – breeding range, blue – wintering range, green – areas of year-round occurrence. Source: BirdLife International 2025.

V Tunisku zimoval aj jedinec krúžkovaný pri Piešťanoch (Kaňuščák 2007). Zimovanie prhlaviarov čiernohlavých v Európe je dlhšie známe zo Španielska, Francúzska, Talianska, Veľkej Británie a vo varirujúcich počtoch aj z Belgicka a Holandska (Phillips & Greig-Smith 1980, Dhondt 1983, Helm et al. 2006; obr. 1). V poslednej dobe, najmä počas miernejších zím, nezriedka zimuje aj v Maďarsku (Csörgő et al. 2022, Gyurác & Csörgő 2022). Na Slovensku sú ojedinelé zimné výskytys tohto druhu známe aj z minulosti, najmä z oblasti juhozápadu krajiny (Ferianc 1979). Pravidelnejšie pozorovania počas zimy sú z okolia Piešťan, kde podľa Kaňuščáka (2007) v rokoch 1966 až 2000 zimoval jeden až tri jedince takmer každoročne.

Dňa 14. 1. 2025 o 10:40 hod. bol prvým autorom (PV) pozorovaný jedinec prhlaviara čiernohlavého na nábreží Váhu v Liptovskom Mikuláši (49.0783942N, 19.6102900E). Na plytčine rieky, oproti lokalite Hlboké, na južne orientovanom brehu Váhu aktívne lovil drobný hmyz. Neskôr, v ten istý deň bol jedinec nájdený ako loví hmyz na samom okraji brehu rieky a bol určený ako samica. Neustále nízko preletovala na krátke vzdialenosti a zbierala na skalách pri vode, alebo zo snehu drobný otužilý hmyz. Počas pozorovania raz na chvíľu preletela aj na druhý breh Váhu, ktorý tu mal šírku asi 11 m, ale hneď sa vrátila. Niekoľkokrát zalovila aj v blízkosti trasochvosta horského (*Motacilla cinerea*) a orieška obyčajného (*Troglodytes troglodytes*).

Obr. 2. Pozorovaný jedinec prhlaviara čiernohlavého (*Saxicola rubicola*) 14. 1. 2025, Liptovský Mikuláš (foto P. Vrlík).

Fig. 2. Observed individual of the European Stonechat (*Saxicola rubicola*), January 14., 2025, Liptovský Mikuláš (photo by P. Vrlík).

Tab 1. Zimné výskyty (15. 12 – 31. 1.) prhlaviara čiernohlavého (*Saxicola rubicola*) na Slovensku v rokoch 2005 – 2025.**Tab 1.** Winter occurrences (15 December – 31 January) of the European Stonechats (*Saxicola rubicola*) in Slovakia in 2005–2025.

Lokalita / Locality	Dátum / Date	Počet jedincov / No. of individuals	Pozorovateľ / Observer	Zdroj / Source
Šenkvice	15/01/2005	1	J. Juran	aves.vtaky.sk/sk/zoology/10340/notebook
Malacky	15/12/2011	1	M. Filípek	aves.vtaky.sk/sk/zoology/31612/notebook
VN Nová Dedinka	11/01/2014	1	M. Balog	https://birding.sk/index.php/sk/54131
lúka Ostrovík	17/12/2015	1	P. Chrašč	aves.vtaky.sk/sk/zoology/96005/notebook
Jakubovské rybníky	21/12/2016	1	S. Harvančík et al.	https://birding.sk/index.php/sk/77467
Nové Zámky	12/01/2021	2	M. Hrabovszki	aves.vtaky.sk/sk/zoology/193378/notebook
Rohožník	14/01/2021	1	R. Jureček	aves.vtaky.sk/sk/zoology/194556/notebook
VN Veľké Kozmálovce	16/01/2021	1	E. Števková et al.	https://birding.sk/index.php/sk/106619
Sysľovské polia	17/01/2021	1	S. Pačenovský	aves.vtaky.sk/sk/zoology/332415/notebook
Kováčovské lúky	30/01/2021	2	J. Batková	aves.vtaky.sk/sk/zoology/205524/notebook
Rusovce	15/01/2022	2	M. Žák	aves.vtaky.sk/sk/zoology/233300/notebook
Šoporňa	29/01/2022	2	S. Harvančík et al.	aves.vtaky.sk/sk/zoology/337634/notebook
Komárňanský kanál	16/12/2022	1	K. Bacsa	aves.vtaky.sk/sk/zoology/307689/notebook
Bodzianske lúky	21/01/2023	1	K. Bacsa	aves.vtaky.sk/sk/zoology/292044/notebook
Komárňanský kanál	21/01/2023	1	K. Bacsa	aves.vtaky.sk/sk/zoology/307678/notebook
Okoč	11/01/2024	1	K. Šotnár	https://birding.sk/index.php/sk/
VN Kráľová	13/01/2024	1	M. Hrabovszki et al.	aves.vtaky.sk/sk/zoology/331797/notebook
Hroboňovské rybníky	14/01/2024	1	K. Bacsa	aves.vtaky.sk/sk/zoology/331960/notebook
VN Kráľová	20/01/2024	2	J. Gúgh	aves.vtaky.sk/sk/zoology/332645/notebook
Ivanovce	17/01/2025	1	A. Chudý	aves.vtaky.sk/sk/zoology/377230/notebook
kanál Gabčíkovo - Topolníky	18/01/2025	1	C. Ollos	aves.vtaky.sk/sk/zoology/393667/notebook
Liptovský Mikuláš	14/01/2025	1	P. Vrлік	tento príspevok / this article

Zo začiatku mala väčšiu únikovú vzdialenosť, ale neskôr priletela na 6 – 7 metrov, kedy sa ju podarilo fotograficky zdokumentovať (obr. 2). Miesto pozorovania bolo v nadmorskej výške 576 m n. m. Ráno mohlo byť na lokalite mínus 10 až mínus 11 °C, pretrvával celodenný mráz, ale v čase dokumentácie na obed bolo na slnku na južnom brehu Váhu aj tesne nad nulou.

Nasledujúci deň bola lokalita znovu kontrovaná (PV priniesol živé múčne červy), ale napriek tomu, že bol prehľadaný breh v okruhu asi dvoch kilometrov od predchádzajúceho pozorovania, samica prhlaviara nebola opätovne zaznamenaná. Na brehu Váhu boli z menej častých januárových druhov vyskytujúcich sa v území pozorovaný samec žltochvosta domového (*Phoenicurus ochruros*) a jedna močiarnica mekotavá (*Gallinago gallinago*).

V databázach Aves-symfony, birding.sk a eBird.org. je z územia Slovenska za posledných 20 rokov evidovaných 22 zimných

zimovaní (pozorovania od 15.12. do 31.1.) prhlaviarov čiernohlavých (tab. 1). Viac ako 80 % z nich je z juhozápadného Slovenska (najmä z Podunajska a Záhoria). Zaujímavými

Obr. 3. Zimné výskyty prhlaviara čiernohlavého (*Saxicola rubicola*) na Slovensku v jednotlivých pentádach v rokoch 2005 – 2025.**Fig. 3.** Winter occurrences of the European Stonechat (*Saxicola rubicola*) in Slovakia by pentads in 2005–2025.

sú pozorovania jedincov z okresov Trenčín a Zvolen. Pozorovanie z Liptovského Mikuláša je však podľa našich vedomostí najsevernejším a najvyššie položeným pravým zimným záznamom tohto druhu na Slovensku.

Je možné, že s postupným otepľovaním bude u nás počet pozorovaní prhlviarov čiernohlavých v zimnom období narastať, čo naznačuje aj zvyšujúci sa počet záznamov z posledných rokov (obr. 3). Napr. v Belgicku počet zimujúcich jedincov pozitívne koreloval s priemernou zimnou teplotou (Dhondt 1983). V rámci európskeho areálu sa druh ako hniezdič šíri severným smerom (Hornman 2020).

Literatúra

- BIRDLIFE INTERNATIONAL 2025: Data zone: Common Stonechat. — <https://datazone.birdlife.org/species/factsheet/common-stonechat-saxicola-torquatus>. Navštívené 13.10.2025.
- CsÖRGŐ T., GYURÁČZ J., LOVÁSZI P., KARCZA Z., SZÉP T. & HARNOS A. 2022: The status of the European Stonechat (*Saxicola rubicola*) in Hungary: a review. — *Ornis Hungarica* 30: 1–20.
- ČERNECKÝ J., LEŠO P., RIDZOŇ J., KRIŠTÍN A., KARASKA D., DAROLOVÁ A., FULÍN M., CHAVKO J., BOHUŠ M., KRAJNIAK D., ĎURICOVÁ V., LEŠOVÁ A., ČULÁKOVÁ J., SAXA A., DURKOŠOVÁ J. & ANDRÁŠ P. 2020: Stav ochrany vtáctva na Slovensku v rokoch 2013 – 2018. — Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica.
- DHONDT A. A. 1983: Variations in the number of overwintering stonechats possibly caused by natural selection. — *Ringing & Migration* 4: 155–158.
- FERIANC O. 1979: Vtáky Slovenska II. — Veda, Bratislava.
- GYURÁČZ J. & CsÖRGŐ T. 2022: Cigánycsuk. — Pp.: 642–644. In: SZÉP T., CsÖRGŐ T., HALMOS G., LOVÁSZI P., NAGY K. & SCHMIDT A. (szerk.): Magyarország madáratlasza. 2., javított és kiegészített kiadás. — Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.
- HELM B., FIEDLER W. & CALLION J. 2006: Movements of European Stonechats *Saxicola torquata* according to ringing recoveries. — *Ardea* 94: 33–44.
- HORNMAN M. 2020: *Saxicola torquatus* Common Stonechat. — Pp.: 766–767. In: KELLER V., HERNANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H-G. & FOPPEN R. P. B. (eds.): European Breeding Bird Atlas 2. Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- KAŇUŠČÁK P. 2007: Vtáky širšieho okolia Piešťan. — Balneologické múzeum, Piešťany.
- KRIŠTÍN A. 2002: Prhlviar čiernohlavý (*Saxicola torquata*). — Pp.: 472–473. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. Veda, Bratislava.
- LEŠO P., DEMKO M., KRIŠTÍN A., RIDZOŇ J., KARASKA D., CHAVKO J., SLOBODNÍK R., LEŠOVÁ A. & KROPIL R. 2025: Červená kniha ohrozených a vzácných druhov rastlín, húb a živočíchov Slovenska: Vtáky. — Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica.
- PHILLIPS J. S. & GREIG-SMITH P. 1980: Breeding and wintering sites of Stonechats. — *Bird Study* 27: 255–256.
- PUDIL M. & JELÍNEK M. 2008: Brambourníček čiernohlavý. — Pp. 389–390. In: CEPÁK J., KLVAŇA P., ŠKOPEK J., SCHRÖPFER J., JELÍNEK M., HOŘÁK D., FORMÁNEK J. & ZÁRYBNÍČKÝ J.: Atlas migrace ptáků České a Slovenské republiky. Aventinum, Praha.
- RIDZOŇ J., KARASKA D. & TOPERCER J. 2015: Aktuálny stav výberových druhov vtákov v Chránených vtáčích územiach na Slovensku. — Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica.
- SPINA F., BAILLIE S.R., BAIRLEIN F., FIEDLER W. & THORUP K. 2022: The Eurasian African Bird Migration Atlas. <https://migrationatlas.org>. EURING/CMS.

Došlo: 28.10.2025

Prijaté: 19.12.2025

Online: 30.12.2025